

Nr 64.

Av herr **Hamilton m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående provisorisk lindring av kommunernas ekonomiska bördor.

Frågan om det ojämna skattetrycket på landsbygden och de i hundratal landskommuner orimligt höga kommunalskatterna hör till dem, som icke kunna avvisas, förrän de bliva lösta. Det vore icke blott olämpligt utan även orättfärdigt att år efter år låta denna fråga ligga olöst, och den svenska riksdagen bör icke heller låta detta ske. Ej heller bör den kunna slå sig till ro i förhoppning om att de s. k. kommunalskattekommitterade redan äro sysselsatta med ifrågavarande problem. Under flera år hava dessa kommitterade, med delvis växlande sammansättning, arbetat, och en del skattefrågor hava därvid behandlats liksom en förberedande statistisk utredning verkställt, men så vitt man vet hava de ännu ej påbörjat arbetet med de egentliga kommunala skattefrågorna. Under sådana förhållanden bör det för riksdagen vara angeläget att söka på allvar föra fram dessa frågor och, om så finnes lämpligt, åtminstone i stora drag angiva den riktning i vilken de böra lösas.

I motioner, väckta i andra kammaren vid 1914 års båda riksdagar (nr 64 vid förra riksdagen och nr 128 vid den senare), hava utförliga redogörelser lämnats för de orimliga skatteförhållandena på landsbygden, varjämte ett försök gjorts att på ett särskilt område — beträffande folkskoleutgifterna — hänvisa till en möjlighet att uppnå förbättring. Här skall endast i korthet angivas huvudsynpunkterna i ifrågavarande utredningar.

Den officiella kommunalstatistiken visar, att år 1911 icke mindre än 367 landskommuner, eller 15.4 procent av hela antalet dylika kommuner, hade en utdebitering, som översteg 10 kronor per 100 kronor taxerad beskattningsbar inkomst, samt att i 43 kommuner utdebiteringen uppgick

till minst 15 kronor per 100 kronors inkomst. I några kommuner uppgick utdebiteringen till närmare 30 kronor per 100 kronor taxerad inkomst.

Och dock ingick icke i denna utdebitering utskylderna till prästerskapets avlöning, vägskatten och landstingsskatten. Tilläggas dessa skatter kommer man, såsom uppvisats i den av förste aktuarien Edv. Söderberg utgivna publikationen »Landskommunernas och köpingarnas ekonomiska bärkraft», till så ojämna och i många fall så orimligt tyngande skattebördor, att ett avhjälpande av värsta olägenheterna måste te sig som ett oavvisligt krav.

Invändes det nu, att den låga fastighetstaxeringen på landsbygden i verkligheten neutraliserar verkningarna av de höga skatterna, så måste det svaras, att så i stort sett icke är fallet. I förenämnda båda motioner hava återgivits resultaten av de undersökningar, som i detta hänseende verkstälts, och dessa tyda hän på att låga taxeringsvärden visserligen förekomma men ingalunda i den omfattning man föreställt sig. Under alla förhållanden kunna dessa låga taxeringar icke förhindra, att orättvist höga kommunalskatter i mycket stor utsträckning utkrävas av vår landsbygds befolkning.

En närmare undersökning av de kommuner, som plågats av särskilt höga kommunalutskylder, visar, att verkningarna därav i många avseenden framträda. Den arbetsföra manliga befolkningen lämnar kommunen, ett överskott av barn och åldringar blir följden. I motion nr 128 vid 1914 års senare riksdag meddelas en för detta förhållande synnerligen belysande tabell, som tydligt ådagalägger, att de mest skattetyngda kommunerna nästan undantagslöst hava proportionsvis ett större antal barn i skolåldern och åldringar samt ett mindre antal vuxna män än resp. läns landsbygd och riket i dess helhet.

En följd härav blir givetvis, att dessa kommuner få oproportionerligt stora utgifter för folkskola och fattigvård, samtidigt som de erhålla ett minskat antal skattebetalande personer och därigenom i sin tur åter ökade skatter.

Städerna och industricentra däremot erhålla den arbetskraftiga och därmed skattekraftiga befolkningen, till vilkas uppfostran de icke behövt bidra.

Frågar man därför efter anledningen till att landskommunerna i motsats till städerna hava så ojämnt fördelade skattebördor och så ofta oproportionerligt höga skatter, synes det närmast till hands liggande svaret höra bli: dels äro beskattningsområdena för små, dels äro kommunerna betungade med alltför stora utgifter för ändamål, som rätteligen borde höra staten till.

Till statsändamål kunna hänföras utgifterna för kyrka och folkskola,

fattigvård och sundhetsvård. Av den officiella statistiken framgår nu, att dylika utgifter för år 1911 uppgingo till icke mindre än 89,1 procent av landskommunernas samtliga utgifter, medan för stadskommunerna endast 29,8 procent av deras utgifter gingo till ändamål, som kunna sägas tillhöra staten.

Den största posten är för landskommunernas utgifterna för folkskolan, vilka år 1911 uppgingo till 43,9 procent av samtliga utgifter, medan stadskommunerna behövde lämna endast 10,4 procent av sina utgifter till folkskolan.

Tillväxten, såväl absolut som relativt, av folkskoleutgifterna under tiden från 1874 framgår av nedanstående sammanställning.

Landskommunernas utgifter för folkskola åren 1874—1910.

År	Absoluta tal kr.	1 % av alla utgifterna
1874	4,441,652	29,6
1880	6,643,132	30,7
1885	7,563,988	31,5
1890	8,410,423	32,7
1895	10,207,205	34,1
1900	13,471,158	36,8
1905	18,157,949	40,5
1910	25,919,584	44,7
1911	26,755,595	43,9

Absolut taget hava sålunda landskommunernas folkskoleutgifter under den redovisade perioden mer än sexdubblats och i procent av kommunernas samtliga utgifter ökats från 29,6 till 43,9 procent.

Från dessa tal skola emellertid dragas de erhållna statsbidragen till lärarnes löner, vilka år 1911 uppgingo till 9,277,203 kronor, vadan kommunernas verkliga utgifter för folkskolan ifrågavarande år stego till 17,478,392 kronor. Nära hälften av de kommunala utgifterna i landskommunerna går sålunda till folkskolan. Inom åtskilliga kommuner upptaga dock folkskoleutgifterna en betydligt större del av den kommunala budgeten. Sålunda stego de år 1911 i 45 landskommuner till över 70 procent av dessa kommuners samtliga utgifter.

Trots dessa proportionsvis oerhört betungande folkskoleutgifter på landsbygden är såsom i ovannämnda motioner framhållits, den undervisning, som meddelas i landsbygdens folkskolor, långt ifrån tillfredsställande.

Skulden härtill kan icke läggas på något annat än bristande ekonomiska möjligheter att åstadkomma verkliga förbättringar. De små och fattiga landskommunerna kunna icke, även om de aldrig så gärna ville det, bygga tillräckligt rymliga skolhus och anställa så många lärarkrafter, som skulle behövas. Därför får man så sorgligt ofta nöja sig med halvtidsläsning eller ännu sämre skolformer.

Att det är ett verkligt statsintresse, som här kräver en annan ordning, bör vara uppenbart för en var. Tydligheten därav framstår än klarare, då man erinrar sig det allbekanta faktum, att det är landskommunerna, som i mycket stor utsträckning få bekosta undervisningen för de barn, som sedan vid vuxen ålder emigrera till städer och industriplatser. De rika kommunerna få sålunda draga nytta av den undervisning, som de fattigaste fått bekosta!

Dessa förhållanden synas oemotståndligt peka hän på en lösning av ifrågavarande problem i den riktning, att staten i väsentligt ökad omfattning övertog de kommunala utgifter, som utginge för ändamål, vilka rätteligen tillkomma staten. Därigenom skulle också en rättvisare ordning i beskattningshänseende komma till stånd.

Förmögenheterna och de större inkomsterna samla sig alltmer i städerna. Där äro numera nästan alla tjänstemän bosatta, dit förläggas alla våra regementen, där uppblomstrar industrien. Landsbygden avfolkas — det är icke längre ett slagord blott, det är en bister verklighet, som tydligast träder i dagen, när landskommunernas debetsedlar skola utskrivas. Ty avfolkningen sker så att den arbetsföra manliga befolkningen, den som kan taga sig fram på annat håll, emigrerar. Skatteobjekten försvinna. Men kvar har man barnen, som skola undervisas i folkskolan, och åldringarna, som ej kunna försörja sig själva utan nödgas anlita fattigvården. Sålunda: inga skatteobjekt men dryga utgifter för folkskola och fattigvård. Är det då så underligt, att skatterna stiga i höjden? Och de höjda skatterna endast öka emigrationen och förhindra all inflyttning.

Så står problemet. Det *måste* lösas, och det *måste* lösas *snart*.

Dröjer kommunalskattekommitterade, och det synas de göra i alltför hög grad, att komma med slutgiltigt förslag till förbättringar, så måste riksdagen taga saken om hand och kräva provisoriska åtgärder till lindring av nuvarande högst bekymmersamma förhållanden. Detta må ske genom anslag till folkskoleundervisningen, fattigvården o. s. v. eller på annat sätt. Det olidliga, ojämnt drabbande skattetrycket i våra landskommuner innebär så många faror för en sund utveckling å många områden, att skyndsamma åtgärder för dess lindrande äro tvingande.

Den nuvarande kristiden gör ett snart statligt ingripande än nödvändigare. Låt vara att statens redan förut hårt anlitade tillgångar därigenom skulle än mer tagas i anspråk; men å andra sidan bör beaktas, att överflyttande av utgifter från kommunerna till staten icke i det hela medför ett ökat skattetryck, utan blott en annan och rättvisare fördelning av redan utgående skatter. Rättvisan kräver i allt fall, att de svaga kommunerna ej nu lämnas utan all hjälp. Med det arbete, som kommunal-skattekommitterade redan torde hava utfört, borde det ej vara omöjligt att till nästa riksdag erhålla förslag om de provisoriska åtgärder i frågan, som nu närmast torde erfordras.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes skyndsamt låta verkställa utredning, på vad sätt en provisorisk lindring av kommunernas ekonomiska bördor må kunna ske, samt att Kungl. Maj:t ville om möjligt till nästkommande riksdag, framlägga de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.

Stockholm den 22 januari 1915.

R. G. Hamilton.

<i>Sv. Bengtsson</i> i Norup.	<i>Axel Schotte.</i>	<i>Jöns Pålsson.</i>
<i>Sven Jönsson</i> i Fridhill.	<i>J. P. Igel.</i>	<i>P. Persson,</i> Tofta.
<i>C. Johanson.</i>	<i>E. F. Hellberg</i> i Lycksele.	<i>C. Edor Anderson,</i> Knapasjö.
<i>Oscar Osberg.</i>	<i>Gust. Eklund,</i> Gällersta.	<i>Rob. Karlsson.</i>
<i>Linus Lundström.</i>	<i>J. R. Sundström.</i>	<i>Albert Mossberg.</i>
<i>Ant. Wikström.</i>	<i>Ing. Bergman.</i>	<i>G. F. Lundgren.</i>
<i>Olof Jonsson.</i>	<i>Emil Molin,</i> Dombäcksmark.	<i>Johan Olofsson.</i>

<i>Adolf Janson.</i>	<i>K. M. Andersson,</i> Milsmaden.	<i>Joh. Andersson</i> Stärte.
<i>Carl L. Olausson.</i>	<i>Gustaf Olsson,</i> Ramsta.	<i>Enok Runefors.</i>
<i>J. Rehn.</i>	<i>Johan Jönsson.</i>	<i>Jonas Jonsson.</i>
<i>W. Bäckström.</i>	<i>Oscar Bogren.</i>	<i>Alfred Persson.</i>
	<i>Johan Ericsson.</i>	